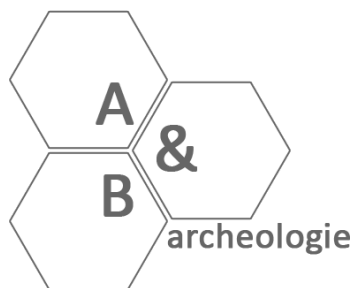

Nota Wielsbeke Breestraat

Programma van maatregelen na proefsleuven

Bert ACKE, Maarten BRACKE, Sander DEBRABANDERE en Paulien FONTEYN

18-4-2023

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor het verkrijgen van een omgevingsvergunning voor het uitvoeren van stedenbouwkundige handelingen aan de Rijksweg-Breestraat te Wielsbeke (provincie West-Vlaanderen), gelegen buiten woon- of recreatiegebied, waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 5000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota¹ bestond enkel uit een bureauonderzoek, in het programma van maatregelen was opgenomen dat een landschappelijk booronderzoek, eventueel gevolgd door een verkennend en waarderend booronderzoek en/of proefputtenonderzoek in functie van steentijd artefactensites, en een proefsleuvenonderzoek diende uitgevoerd te worden in uitgesteld traject. In deze nota, opgemaakt onder supervisie van een erkend archeoloog, worden de resultaten van deze onderzoeken beschreven.

De site kent een matig complexe verticale stratigrafie. Het boorplan zoals opgesteld in de bureaustudie voorzag 92 boringen en kon grotendeels uitgevoerd worden. Verdere verkennende of waarderende boringen bleken niet nodig, gezien geen volledige intacte bodemopbouw werd vastgesteld. De gegevens tonen aan dat geen *in situ* steentijdvindplaats aanwezig is. Wel werden enkele sterk verstoorde zones afgebakend waar het proefsleuvenonderzoek niet meer uitgevoerd diende te worden.

Het sleuvenplan zoals opgenomen in de bureaustudie voorzag in de aanleg van 23 parallelle oost-west georiënteerde sleuven over het grootste deel van het plangebied en 3 afwijkende sleuven in het noordoostelijke terreindeel. Het vooropgestelde sleuvenplan kon grotendeels gevolgd worden, maar werd plaatselijk aangepast naar de terreinomstandigheden. Op basis van het landschappelijk booronderzoek werden reeds enkele zones vrijgegeven waar geen verder proefsleuvenonderzoek meer uitgevoerd diende te worden. Het proefsleuvenonderzoek vond gefaseerd plaats, waarbij de zone rond de voormalige boerderij in het noordwestelijke deel van het plangebied onderzocht werd in fase 2. Voor de uitgraving werd gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak van 1,80m breed. Er werden enkele kijkvensters aangelegd om duidelijkheid te krijgen in bepaalde sporen of om de schijnbare afwezigheid van sporen na te gaan. De grond werd gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Na afronding van het onderzoek werden de sleuven opnieuw gedicht.

De advieszone voor verder onderzoek was ca. 184.800m² groot. Rekening houdend met een veiligheidsbuffer van ca. 10m rondom de actieve leidingen (ca. 12.935m²), met de reeds verstoorde zones ter hoogte van de voormalige bebouwing (ca. 10.190m²) en met enkele niet onderzoekbare zones (ca. 1.215m²) diende nog een zone van ca. 160.460m² onderzocht te worden. Hiervan werd ca. 17.764m² (11,1%) onderzocht door middel van proefsleuven en kijkvensters. De vooropgestelde dekkingsgraad van 12,5% zoals opgenomen in de Code van Goede Praktijk (te verdelen over 10%

¹ Van Goidsenhoven 2022; Willaert, Heirman, Deryckere 2022.

sleuven en 2,5% dwarssleuven/volgsleuven/kijkvensters) werd hiermee net niet behaald. Het onderzoek kon desalniettemin een goed licht werpen op het archeologisch potentieel van de site.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek kwamen 33 archeologische sporen aan het licht, waarvan het merendeel als gracht of greppel te omschrijven is. Een deel van de aangetroffen grachten en greppels komt overeen met de perceelsgrenzen die worden aangegeven op de Atlas der Buurtwegen en zijn aldus te dateren in de 19de eeuw. Ook de overige grachten en greppels lijken een veeleer beperkte ouderdom te kennen. Verder werden binnen het plangebied twee mogelijke kuilen met onbepaalde functie en datering en een drietal bomputten teruggevonden. Het meest relevant is echter de vondst van vijf houtskoolmeilers. Deze kennen alle een rechthoekige vorm en zijn tussen de 1,9 bij 1,2m en 3,3m bij 1,5m groot. Geen van de meilers bevatte vondstmateriaal, waardoor de datering vooralsnog onzeker is. Houtskoolmeilers zijn echter gekende archeologische fenomenen die voornamelijk in de Romeinse periode tot volle middeleeuwen geplaatst kunnen worden. Het zijn kuilen die gebruikt werden voor de productie van houtskool, waardoor verondersteld kan worden dat ze voorkwamen in een bosrijke omgeving, in de directe nabijheid van de benodigde grondstof: hout. Verder natuurwetenschappelijk onderzoek dient een licht te werpen op de precieze datering en de houtskoolsamenstelling van de sporen.

Net ten noorden van het terrein, ter hoogte van de Breestraat 5², werd in 2018 reeds een houtskoolmeiler teruggevonden. Het spoor had een rechthoekige vorm en was ca. 190 bij 106cm groot en noordnoordoost-zuidzuidwest georiënteerd. In coupe bleek het spoor bewaard te zijn tot een diepte van ca. 15cm en in het centrale deel bleken twee diepere paalkuilen (ca. 46 en 60cm) te zijn ingegraven. Op basis van de rechthoekige vorm werd vermoed dat het spoor in de Romeinse periode gedateerd diende te worden. Ook aan de Ridder de Ghellinckstraat³, gelegen op ca. 1km ten zuidwesten van het plangebied, werden bij een opgraving in 2019 twee houtskoolmeilers geregistreerd. Beide vertonen een (afgerond) rechthoekige vorm en zijn respectievelijk 250 bij 150cm en 143 bij 90cm groot, en 15 en 38cm diep. Een van de twee meilers vertoont een uitstulping in de noordwestelijke hoek. Het anthracologisch onderzoek op deze structuur gaf aan dat de context louter eikenhout bevatte. De ¹⁴C-datering wees op een datering in de Romeinse periode, meer bepaald tussen 4 en 131 n.C. Verder werden op twee aan elkaar percelen langs de Molstenstraat te Oostrozebeke twee houtskoolmeilers teruggevonden bij een proefsleuvenonderzoek in 2022⁴ en een opgraving in 2023⁵. Ook in de nabijgelegen regio rond Roeselare zijn houtskoolmeilers een gekend fenomeen.

Op het terrein wordt geen bijkomende kenniswinst verwacht. Er dient dan ook geen verder veldonderzoek uitgevoerd te worden. Wel dient een verder onderzoek *ex situ* te gebeuren in de vorm van een natuurwetenschappelijk onderzoek op de stalen afkomstig van de houtskoolmeilers. De aanwezigheid van de houtskoolmeilers wijst immers op ontginningsactiviteiten binnen de grenzen van het plangebied. Hout werd wellicht ter plekke verzameld en gebrand tot houtskool. Een verder natuurwetenschappelijk onderzoek in de vorm van ¹⁴C-datering en anthracologie zal meer informatie opleveren over de datering van de sporen, over de houtsamenstelling ervan en kan mogelijk meer licht

² van den Dorpel, Beke 2018.

³ De Ketelaere et al. 2021.

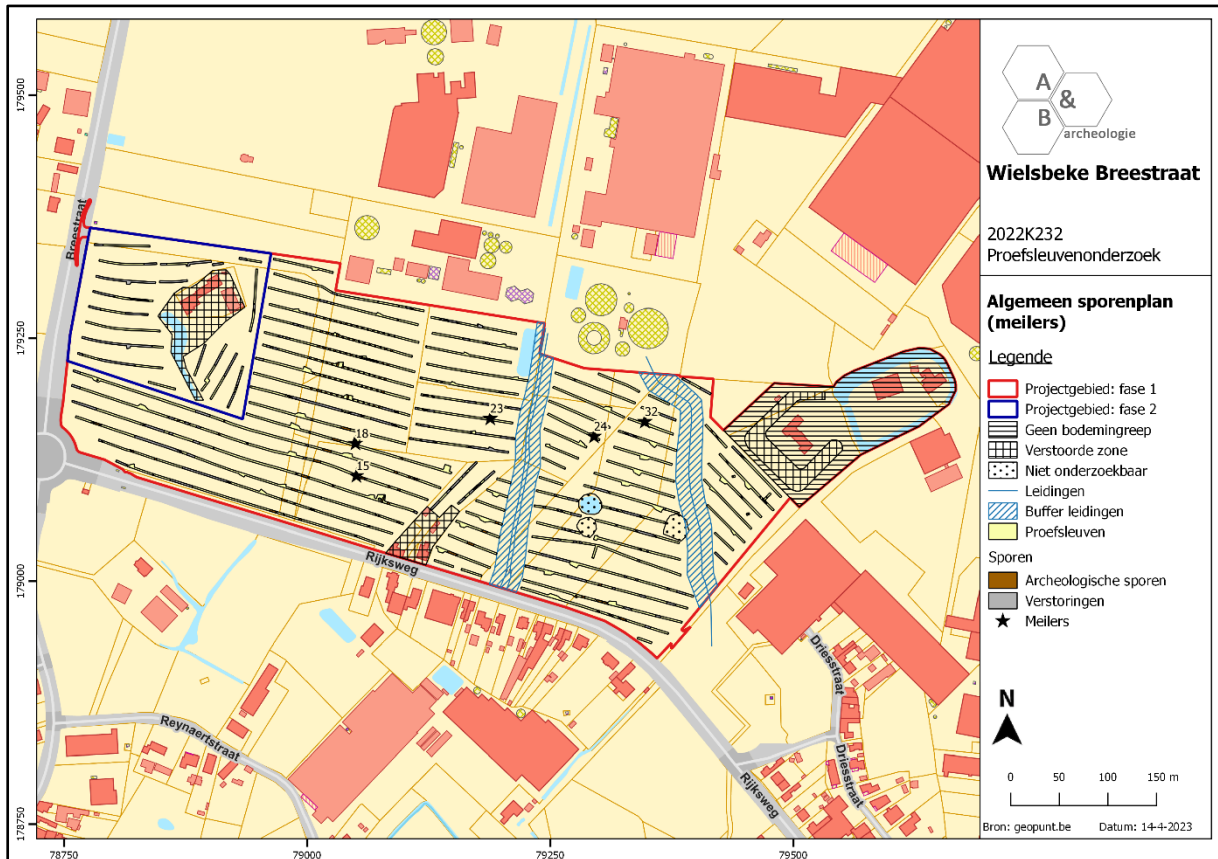
⁴ Acke, Bracke, Debrabandere 2022.

⁵ Acke et al., archeologierapport in voorbereiding.

schijnen op het productieproces. De modaliteiten voor dit verder natuurwetenschappelijk onderzoek worden hieronder behandeld.

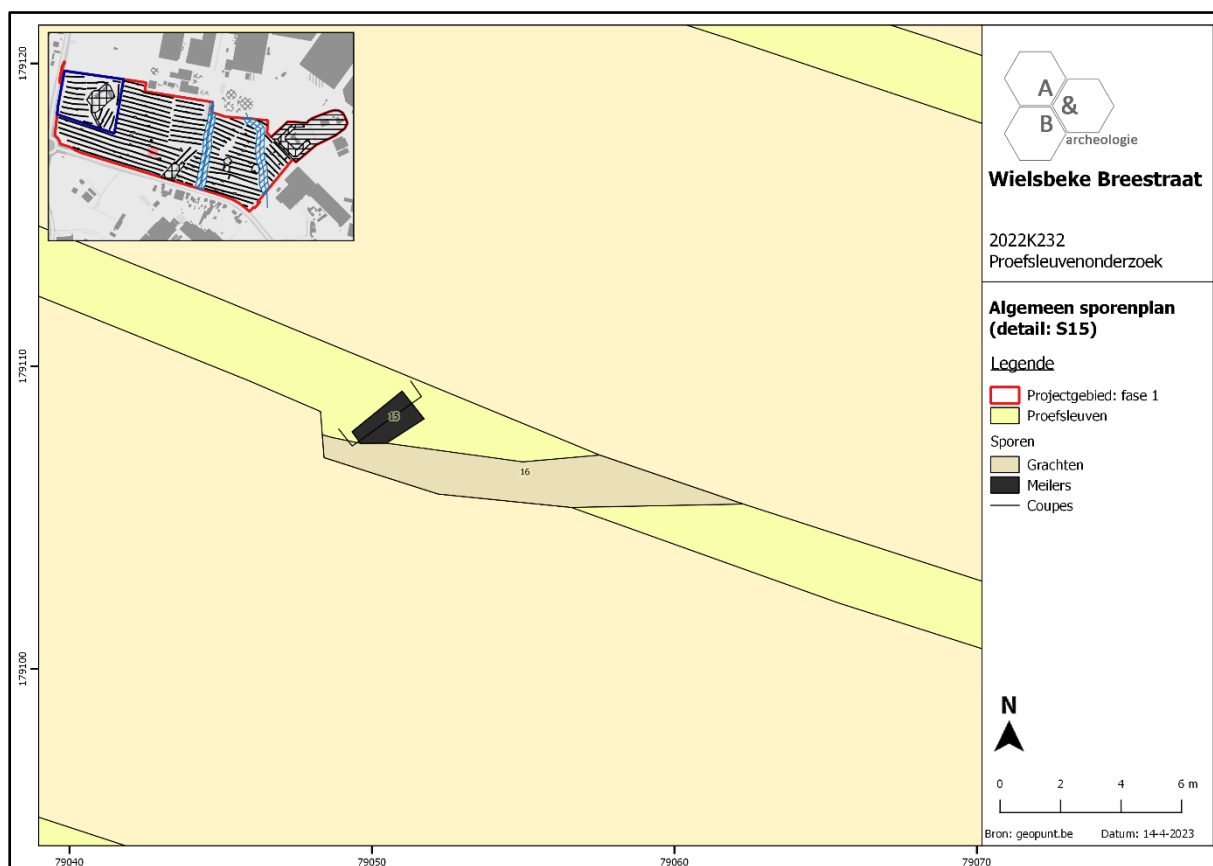
2. Natuurwetenschappelijk onderzoek

Bij het proefsleuvenonderzoek kwamen verspreid over het centrale deel van het terrein vijf houtskoolmeilers (S15, S18, S23, S24 en S32) aan het licht.

Figuur 1 Algemeen sporenplan met aanduiding van de aangetroffen meilers, geprojecteerd op het GRB (bron: geopunt.be).

Meiler S15 situeert zich in het oostelijke deel van proefsleuf 5 en kent een quasi rechthoekige vorm van ca. 2,2m bij 1,1m. Het spoor is noordoost-zuidwest georiënteerd en wordt doorsneden door de jongere greppel S16. Een deel van de vulling raakte dan ook gehomogeniseerd in deze greppel. De vulling van de meiler kenmerkt zich als een zwart, sterk gebioturbeerd pakket met veel houtskoolspikkels. In coupe vertoont het spoor een onregelmatige, sterk gebioturbeerde bodem, die zich op ca. 20cm onder het archeologisch vlak bevindt.

Figuur 2 Detail van het algemeen sporenplan ter hoogte van meiler S15, geprojecteerd op het GRB (bron: geopunt.be).

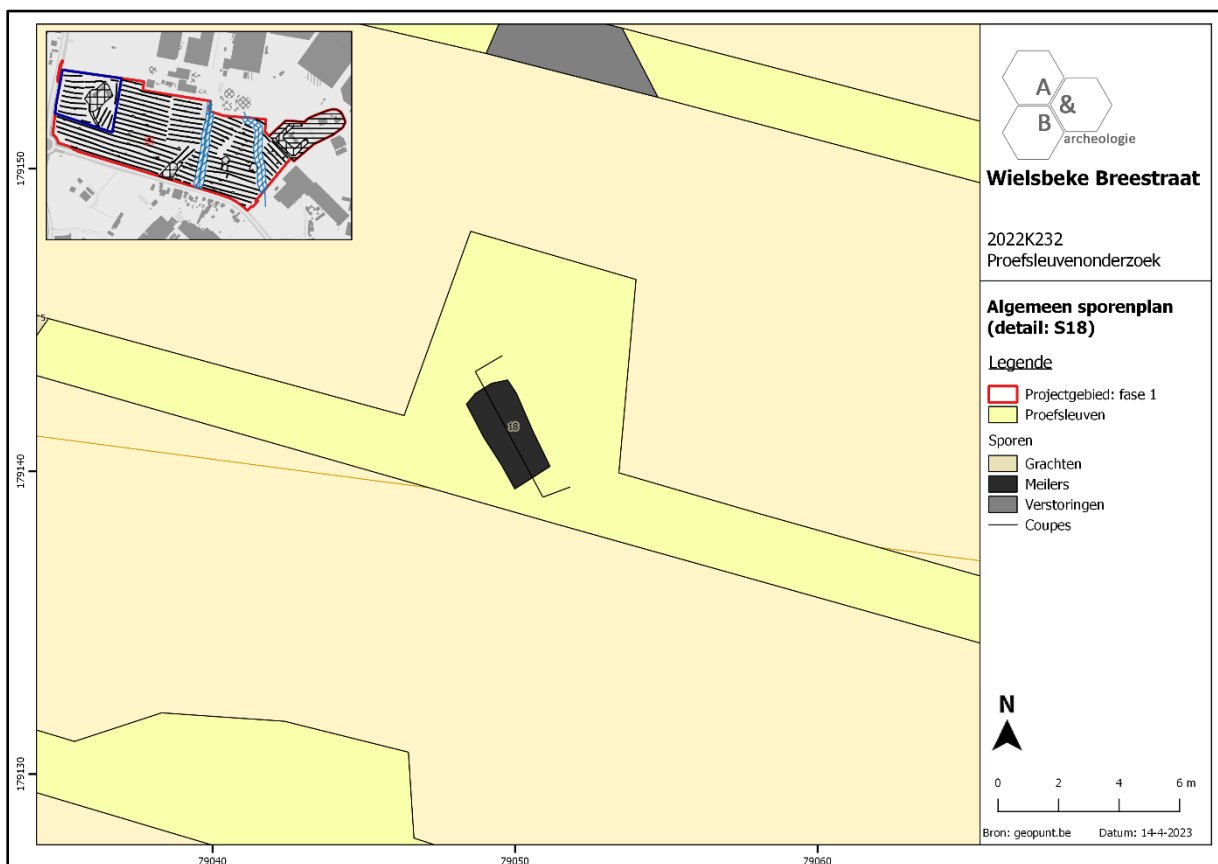

Figuur 3 Vlakfoto van meiler S15 die oversneden wordt door greppel S16 in sleuf 5.

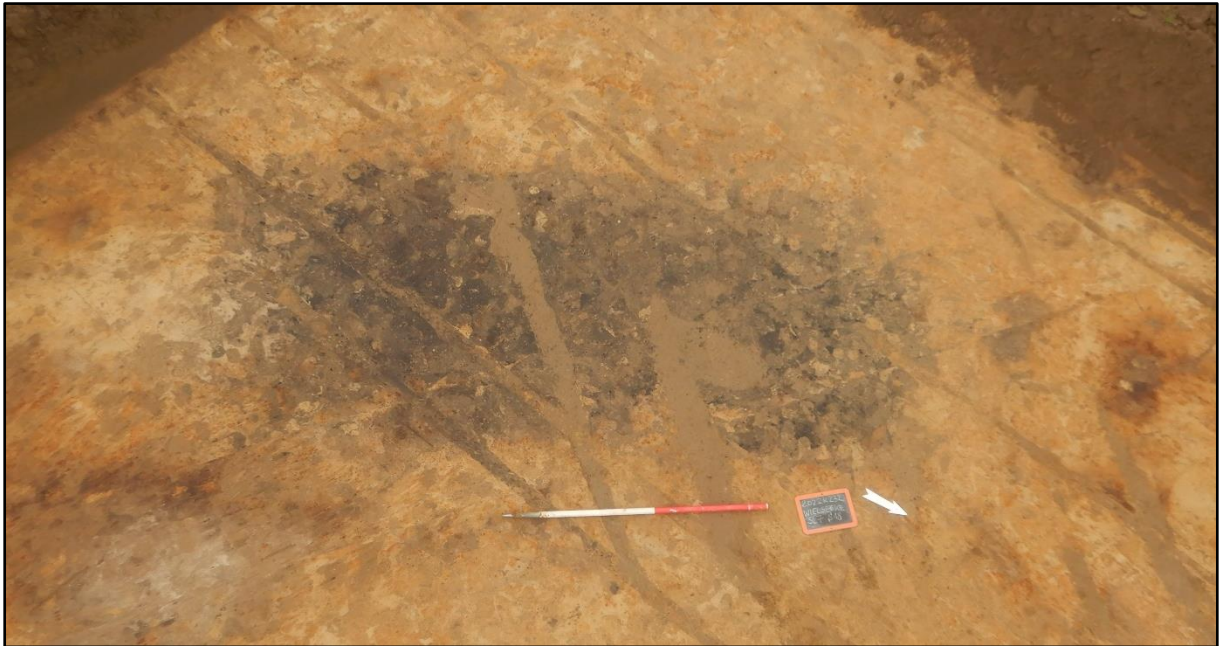

Figuur 4 Coupe op meiler S15 en greppel S16 in sleuf 5.

Op ca. 32m ten noorden van meiler S15 werd een tweede houtskoolmeiler (S18) aangesneden. Het spoor heeft eveneens een rechthoekige vorm, is noordwest-zuidoost georiënteerd en meet ca. 3,3m bij 1,5m. Ook deze meiler kent een zwarte, sterk gebioturbeerde vulling waarin veel houtskool aanwezig is. In coupe is het spoor eveneens vergelijkbaar met S15 en kent het een onregelmatige, sterk gebioturbeerde onderkant. De vulling reikt tot ca. 20cm onder het archeologisch vlak.

Figuur 5 Detail van het algemeen sporenplan ter hoogte van meiler S18, geprojecteerd op het GRB (bron: geopunt.be).

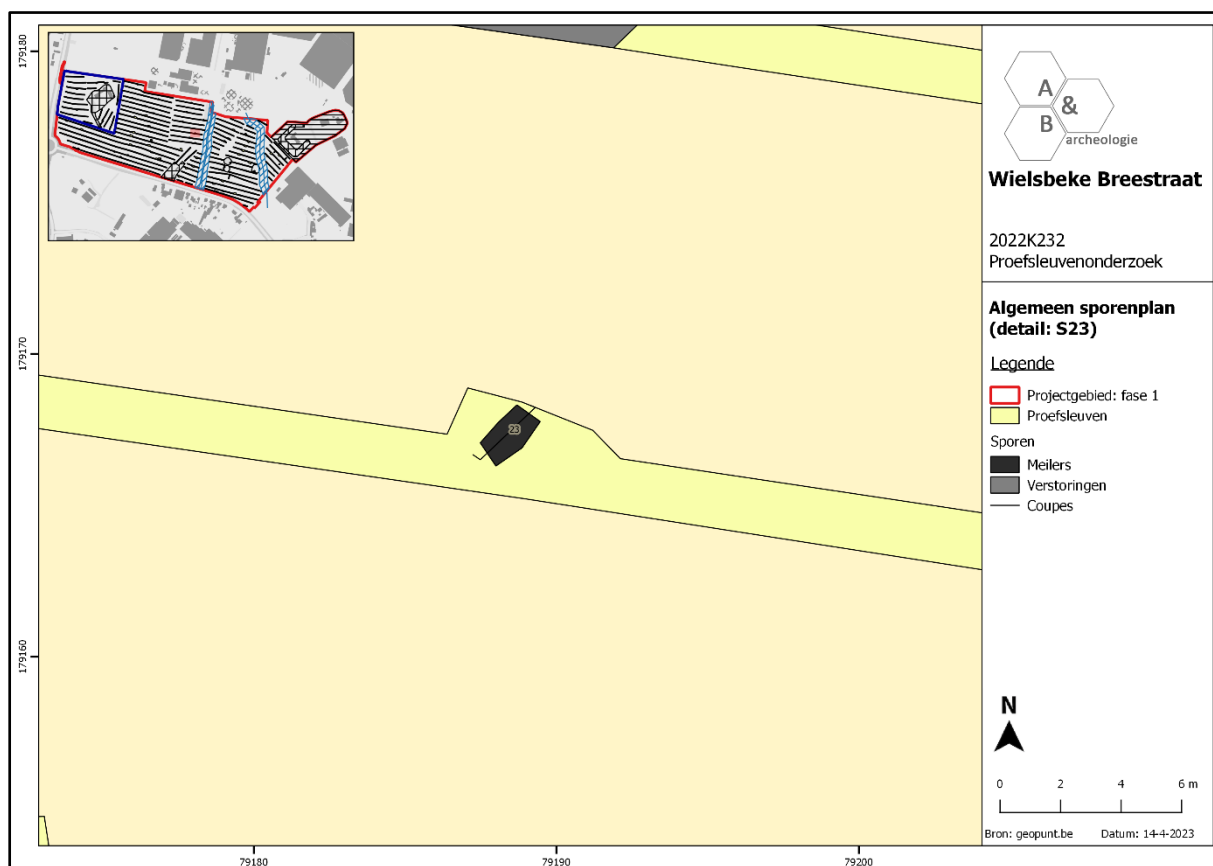

Figuur 6 Vlakfoto van meiler S18 in sleuf 7.

Figuur 7 Coupe op meiler S18 in sleuf 7.

S23 bevindt zich in het oostelijke deel van sleuf 21 en manifesteert zich in het archeologisch vlak als een rechthoekig (ca. 2,0m bij 1,2m) houtskoolrijk spoor met noordoost-zuidwest oriëntatie. De vulling van het spoor is sterk vermengd en heeft een grijszwart-donkerbruin-beige gevlekt uiterlijk. De houtskoolrijke vlekken doen vermoeden dat het eveneens om een meiler gaat. Het spoor vertoont in coupe een hoge mate van bioturbatie en kent een zeer onregelmatige onderkant, die zich op maximaal ca. 20cm onder het archeologisch vlak bevindt.

Figuur 8 Detail van het algemeen sporenplan ter hoogte van meiler S23, geprojecteerd op het GRB (bron: geopunt.be).

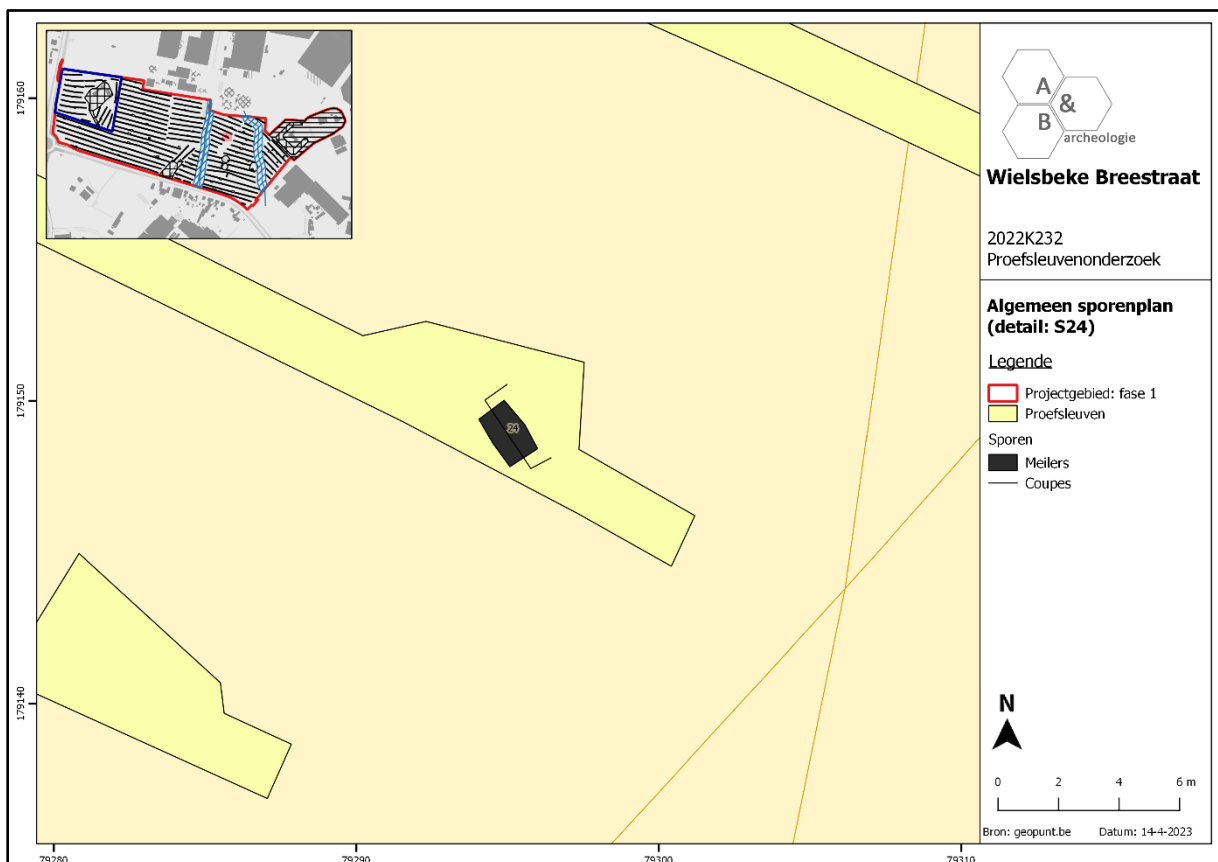

Figuur 9 Vlakfoto van meiler S23 in sleuf 21.

Figuur 10 Coupe op meiler S23 in sleuf 21.

Ca. 108m ten oosten van deze meiler werd een vierde rechthoekige, houtskoolrijke kuil (S24) aangesneden. Het spoor is noordwest-zuidoost georiënteerd en meet ca. 1,9m bij 1,2m. Ook deze meiler is sterk gebioturbeerd, maar vertoont een iets andere coupe waarbinnen twee lagen te onderscheiden zijn. Bovenin situeert zich een relatief homogene, donkergrijze laag (laag 1) waarbinnen sporen van bioturbatie waarneembaar zijn. Onderin de spoorvulling komen verder twee opeenvolgende houtskoollaagjes (laag 2) voor. Het spoor vertoont een U-vormige doorsnede en heeft een eerder vlakke bodem. Deze bevindt zich op ca. 60cm onder het archeologische vlakniveau.

Figuur 11 Detail van het algemeen sporenplan ter hoogte van meiler S24, geprojecteerd op het GRB (bron: geopunt.be).

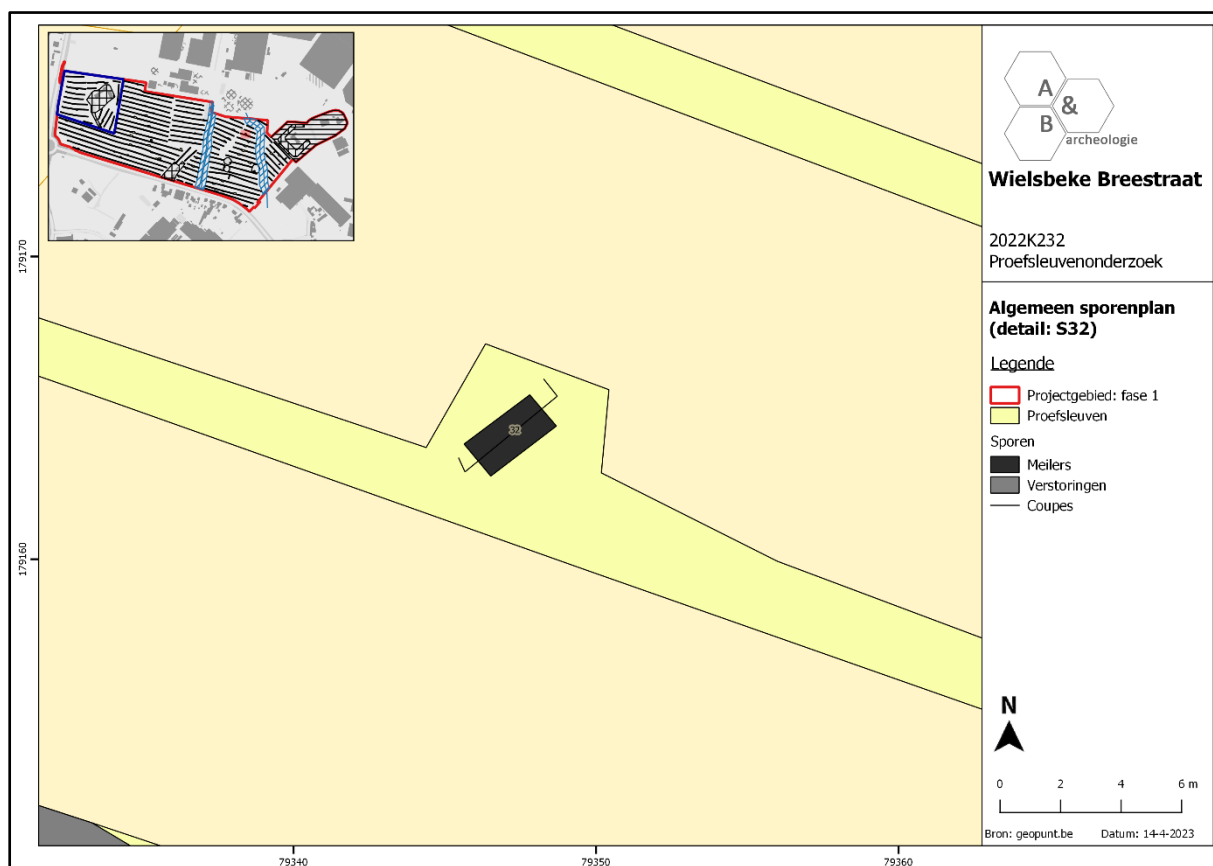

Figuur 12 Vlakfoto van meiler S24 in sleuf 31.

Figuur 13 Coupe op meiler S24 in sleuf 31.

S32 bevindt zich op ca. 54m ten noordwesten van S24 en tekent zich eveneens rechthoekig (ca. 2,7m bij 1,4m) af in het archeologisch vlak. Het spoor kent een noordoost-zuidwest oriëntatie en heeft een zwarte, gebioturbeerde vulling. In het vlak waren duidelijke sporen van *in situ* verbranding te onderscheiden in de vorm van een orangerode bodemverkleuring langs de randen van de meiler. De coupe is gelijkaardig aan deze van S15, S18 en S23, maar vertoont in het zuidwestelijke deel een revolvertasvormige uitgraving die reikt tot een maximale diepte van ca. 40cm.

Figuur 14 Detail van het algemeen sporenplan ter hoogte van meiler S32, geprojecteerd op het GRB (bron: geopunt.be).

Figuur 15 Vlakfoto van meiler S32 in sleuf 65.

Figuur 16 Detail van *in situ* verbranding langs de randen van meiler S32 (vlak).

Figuur 17 Coupe op meiler S32 in sleuf 65.

Geen van de vijf meilers bevatte vondstmateriaal waardoor de datering van de sporen vooralsnog onzeker blijft. Houtskoolmeilers zijn echter gekende archeologische fenomenen die voornamelijk in de Romeinse periode tot volle middeleeuwen geplaatst kunnen worden. Het zijn kuilen die gebruikt werden voor de productie van houtskool, waardoor verondersteld kan worden dat ze voorkwamen in een bosrijke omgeving, in de directe nabijheid van de benodigde grondstof: hout. Van de vijf sporen werd telkens een grondstaal van ca. 40l (inv. 1 t.e.m. 5) genomen voor verder natuurwetenschappelijk onderzoek. De stalen werden gezeefd boven een zeef met maaswijdte van 1mm en gedroogd. Voornamelijk de stalen uit meilers S15, S18 en S23 bevatten een aanzienlijke hoeveelheid houtskool en zijn bruikbaar voor verder anthracologisch onderzoek. Uit de residu's zal eveneens een houtskoolmonster worden genomen voor ¹⁴C-datering. De residu's van S24 en S32 bestonden voornamelijk uit grind en ijzerconcreties en bevatten in mindere mate houtskoolbrokjes.

Het verder natuurwetenschappelijk onderzoek is aldus tweeledig. Enerzijds dient een ^{14}C -datering uitgevoerd te worden om de meilers in de tijd te plaatsen. Naar analogie met andere gekende meilers kan een voorzichtige datering in de Romeinse of middeleeuwse periode vooropgesteld worden. De eerder aangetroffen voorbeelden in de onmiddellijke omgeving dateren bovendien (wellicht) uit de Romeinse periode. Anderzijds zullen de residu's van meilers S15, S18 en S23 onderworpen worden aan een anthracologisch onderzoek waarbij gekeken wordt naar de houtskoolsamenstelling van de meiler en de voorkomende houtsoorten. Hierbij kan bovendien ook gekeken worden of willekeurig hout ingezameld werd of er sprake is van selectieve inzameling, zowel naar houtsoort als ouderdom (jong/oud hout) toe. Dit kan informatie verschaffen over het landschap en de vegetatie rond de site, over de landschapsevolutie en over het productieproces van houtskool. Er dienen minstens 100 houtskooltellingen te gebeuren om tot een goed en betrouwbaar resultaat te komen. Dit lijkt haalbaar voor de drie geselecteerde contexten.

De resultaten van deze natuurwetenschappelijke onderzoeken dienen in een finale nota omschreven te worden.

Onderzoek	Aantal
Anthracologie	3 (100 tellingen)
^{14}C -datering	3

Tabel 1 Zicht op de geadviseerde onderzoeken en aantallen op de houtskoolmeiler S2.

3. Onderzoeksvragen

Volgende niet-limitatieve onderzoeksvragen kunnen vooropgesteld worden:

- Uit welke periode dateren de houtskoolmeilers?
- Wat is de samenstelling van de meilers? Welke houtsoorten komen voor?
- Is er sprake van een selectie of willekeurige inzameling van het gebruikte hout?
- Gaat het om jong (takjes/twijgjes) of oud hout (stam)?
- Wat leert het natuurwetenschappelijk onderzoek ons over het toenmalige landschap en het landschapsgebruik?

4. Kostenraming en timing

- Natuurwetenschappelijk onderzoek (anthracologie en C¹⁴-datering): ca. 3650euro/excl. BTW
- Opmaak nota na het bekomen van de resultaten: ca. 2750euro/excl. BTW
- Timing:
 - Opsturen stalen na bekomen van de aktename
 - Labo-onderzoek (anthracologie en ¹⁴C-datering); duurtijd ca. 2 tot 5 maanden
 - Opmaak nota na bekomen van de resultaten; ca. 2 tot 4 weken na labo-resultaten
 - Indienen nota na natuurwetenschappelijk onderzoek

5. Bewaring archeologisch ensemble

Gedurende het onderzoek worden de stalen als geheel bewaard in een veilige, droge en klimaatsgeschikte omgeving. Na afronding van het onderzoek wordt het archeologisch ensemble overgedragen aan de eigenaar.